

ilyen kontextus. Ez az a háttér, amelynek segítségével az intelligencia észreveszi a hasznos információkat és elhárítja az értékteleneket. Éppen ezért a személyhez szóló (ad hominem) érvek — amelyeket a logika száműzni igyekszik — a kommunikációban nagyon lényeges elemek az intelligencia számára.

A kommunikációs kontextus jelenléte és kölcsönös érvényesülése tehát alapvető feltétele minden értelmes közlési folyamatnak. Ezáltal válik nyilvánvalóvá az üzenetek célja és valóban mély megértése, és ez adja meg a kommunikációs rendszer vonzerejét, megragadó hatását.

Mindezek ellenére, amint erre a szofistákat interpretálva már HEGEL is rámutatott, *a szóbeli és egyéb kommunikációs aktusok tele vannak ellentmondásokkal*. Ezek egyébként a tudományban is fontos szerepet játszanak mint motiváló erők, és végső fokon alapvető paradoxonokhoz vezetnek. A látszólagos ellentmondások hiánya egyébként egy tudományágban azt jelzi, hogy ez a fejlődésnek viszonylag még alacsony fokán van.

Igy tehát az ellentmondások benne rejlenek a köznapi kommunikációban is, de a nyelv úgy épül fel, hogy ezt nem mindig érzékeljük, és nem kelt bennünk elégedetlenséget. Előfordul az is, hogy a kölcsönös megértésnek csak másodlagos szerep jut az érintkezésben, bár a megértés reménye erős ösztönzője az önkifejezésnek. Ha az ember nem talál megértésre közvetlen környezetében, akkor egy potenciálisan rokonszenvező közösséghez fordul. Ennek egyik példája William SAROYAN (amerikai író) „levele az emberiséghez”. De lehet, hogy ennek ellenkezője az igaz: az olvasó az, aki a kölcsönös megértést keresi a szöveg szerzője segítségével.

Nem kétséges egyébként, hogy a szövegek (művek) nem kevésbé fontos szerepet játszanak a történelmi fejlődés alakulásában, mint az emberek „élő” intelligenciája. Vannak történelmi események, amelyek egyszerűen elképzelhetetlenek megfelelő szövegek nélkül. Így például a francia forradalom korszakának sok eseményét nehezen tudnánk kellően megérteni, ha nem vennénk figyelembe ROUSSEAU műveit.

Ezzel összefüggésben rendkívül érdekes történelmi problémaként merül fel, hogy az egyes szövegek megértésében, interpretálásában mikor milyen változatok jutnak érvényre. Nyilvánvaló, hogy a különféle változatok kialakulásának sajátos okai vannak, és a történelmi okok vezető szerepet játszanak.

Egészen valószínűnek látszik, hogy időbeli fejlődése során az egyén intelligenciája egyidejűleg egy hipotetikus „szövegtérben” is mozog. Ezért nyilvánvaló, hogy *a szövegek tanulmányozása nemcsak a poétikának, hanem a kommunikáció-elméletnek, s a történelmi-társadalmi lélektannak is tárgya*. Az intelligencia kifejezésre jut a szövegekben, és a szövegek egyúttal a kommunikációs folyamat tényei is.

A kommunikáció során az információ erősen ösztönző hatást gyakorol az intelligenciára. W. R. ASHBY foglalkozott az „intelligencia-erősítőkkel”, amelyek nö-

velik az ember intellektuális képességét. Az ilyen automaták által fejlesztik intelligenciájukat, hogy kapcsolatban vannak a külvilággal. Ez persze *nem jelenti azt, hogy az automata intelligenciája egyenlő az ember intelligenciájával*.

A probléma tehát az, hogy milyen a nem-emberi intelligencia, — amely mindenestre más, mint az egyén intelligenciája. Kibernetikusok és pszichológusok lehetségesnek tartják szuper-intelligencia megvalósítását önfejlesztő automaták kommunikatív hálózatának segítségével. Ezt lehet vitatni, de tény az, hogy team-ben dolgozó egyének együttese más döntést hoz, mint amelyet egy individuum hozna hasonló helyzetben, — a döntéshozatal lépései mások a team esetében.

Korai volna még azt állítani, hogy a team döntései jobbak, mint az egyén döntései. A minőségi különbség egészen más sikon jelentkezik, ezért a „jobb-rosszabb” skála egyszerűen nem alkalmazható. Ugyanez érvényes az automaták jövőbeli teamjére is. A közöttük létrehozott kapcsolódások minden valószínűség szerint ezeknek az együtteseknek olyan működését eredményeznék, amelyet ma még nem látunk teljesen világosan.

De azt okkal feltételezhetjük, hogy az automata-együttesek egészen más minőséget fognak létrehozni, — *valami olyat, ami más, mint az emberi intelligencia*.

/BRUDNY, A. — SHREIDER, Ju.: *Communication and intelligence = International Forum on Information and Documentation*, 1. köt. 2. sz. 1976. p. 9–14./

(Győre Pál)

Az interdiszciplináris információ tanulmányozása a szövegelemzés módszerével

Napjainkban a tudományos ismeretek integrációja az egyik legfontosabb eleme a termelés hatékonysága emelésének és a kutatások eredményességének. Az információs szükségletek területén ez abban fejeződik ki, hogy *nő az interdiszciplináris információ iránti igény*. Az új igények új problémákat szültek. A probléma aktualitására M. A. BRISZKMAN, M. I. LEVIN, A. I. MANKEVICS, D. Ju. TEPILOV, V. B. PETROVSZKIJ és mások már föl hívták a figyelmet. A helyes állásfoglalás kialakítását egyelőre akadályozza, hogy még nem alakult ki az interdiszciplináris információ vizsgálatának koncepciója. Napjainkig nem mérték föl ennek a jelentőségét a kutatók, a műszaki szakemberek információval való ellátásában.

A tudomány és a technika minden ágát jellemzik a kutatási és termelési feladatok. A szakirodalom ismerete pedig e feladatok végrehajtásának elengedhetetlen feltétele. Ma már mindenki természetesnek tartja, hogy a

különböző tudományágak nem szigetelődhetnek el egymástól. Ez magával hozza a szakirodalom struktúrájának megváltozását is: az egyik szakági információ behatol tartalmával a másik szakági információ tartalmába. Ahhoz, hogy hasznosan tudjuk felhasználni az interdiszciplináris információkat, meg kell ismernünk a felépítésüket. Ehhez jó módszernek bizonyul a szöveg tartalmi elemzése, ami kiterjed többek között arra, hogy a dokumentum milyen mennyiségben és színvonalon tartalmaz adatokat, módszertani leírásokat, koncepcióismertetéseket.

A dokumentumokat abból a szempontból is osztályozni kell, hogy szakági vagy interdiszciplináris információkat tartalmaznak-e; ha szakági információkat tartalmaznak, akkor mely szakterületről; ha interdiszciplinárisakat, akkor milyen jellegűek a bennük rejlő információk. Ehhez az elemzéshez jól használható segédeszköz az ETO.

A dokumentum szövegének tartalmi elemzése megmutatja az interdiszciplináris és a szakági információ struktúrája közötti különbséget:

a szakági információkat tartalmazó dokumentumok 46%-a foglalkozik faktográfiai információkkal, 32%-a koncepciók ismertetésével és 22%-a módszerek és eljárások leírásával;

az interdiszciplináris információk esetében az arány a következő: faktográfiai információ 23%; koncepciók ismertetése 39%; módszerek leírása 38%.

Az egyre növekvő információáradatban mind nagyobb lesz a jelentősége az interdiszciplináris információknak. A már eddig elvégzett kutatások is világossá tették, hogy a szövegelemzés megfelelő módszer ennek a vizsgálatára.

/KOZLJAKOVSKIJ, P. A.: *Iszszledovanie mezsotraszevoj informacii metodom kontent-analiza = Nacsunje i Tehnicseszkie Biblioteki SzSzSzR*, 1976. 3. sz. p. 11–16./

(Wéber Katalin)

INFORMÁCIÓS IGÉNY

Franciaországi problémák az információt használók érdeklődésének felkeltésével kapcsolatban*

Az információkat használók érdeklődésének felkeltése legalább olyan fontos, mint a dokumentalisták szakmai képzése, mert nem reális költséges információs rendszerek létrehozásáról ábrándozni akkor, amikor csupán néhányan használják ezeket. Való igaz, hogy a felhasználóknak – iskolában, egyetemen, szakmai munkásságuk során – nincsenek meg azok az ismereteik, amelyek birtokában megkönnyíthetnék saját tájékozódásukat. Ezért fontos, hogy a felhasználó megismerje a rendelkezésére álló információs eszközöket és azt, hogy hogyan lehet ezekhez hozzájutni, hogyan lehet őket a legkisebb erőfeszítéssel használni. Fontos, hogy ezekkel a segédeszközökkel minden egyes felhasználó meg legyen elégedve, hogy időt és munkát takaríthasson meg velük. Csak így lehet bennük valódi igényt ébresztteni az információs eszközök használatára.

Különösen az alábbi négy kategória figyelmét akarták felhívni az információszerzés lehetőségeire:

1. Középiskolai, technikumi tanulók és oktatók
 - 1.1 Egyetemi hallgatók
 - 1.2 Szervezett továbbképzésben résztvevő káderek
2. Kutatók
3. Mérnökök
4. Vállalati, kutatóintézeti igazgatók, vezetők.

A figyelemfelkeltés módszerei az alábbiak szerint határozhatók meg:

az információ felhasználásának tanulmányozását az egyén iskolai, egyetemi és szakmai életének szerves részévé kell tenni;

a felhasználásra nevelés ne legyen elszigetelt, hosszan tartó folyamat, hanem fokozatosan épüljön bele az oktatási, továbbképzési programokba;

az információfelhasználás megismerése hatékonyabbá válhat, ha bizonyos intézmények – pl. kereskedelmi kamarák, szakmai egyesületek, mérnökszövetségek – közvetlen kapcsolatot tartanak fenn az iskolai, egyetemi oktatással és szakmai továbbképzéssel.

A szakmai képzést irányítók feladata, hogy megismerjék az információk használóit s az igényeiknek megfelelő szolgáltatásokhoz irányítsák őket. Már az iskolai oktatásban meg kell kísérelni az igényfelkeltésre nevelést. Lehetővé kell tenni, hogy az információ területén dolgozó szakemberek állandó kapcsolatot tartsanak a felhasználóval.

Elengedhetetlennek látszik, hogy az Oktatási Minisztérium is támogassa e törekvéseket. A középszintű

* A Documentaliste 1976. 1. száma több cikket közöl a BNIST (Bureau National de l'Information Scientifique et Technique = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás Országos Irodája) Oktatási Csoportjának 1974. évi jelentése és a „SICOB 75” keretében 1975. szeptember 23-án a Dokumentalisták Napján elhangzott vita alapján. Ezek közül ismertetjük az „Információ és dokumentáció” témakörből a következő két cikket.